سەردەمی جەنگ یان سەردەمی لاساییكرنەوە؟.. سەدیق سەعید ڕواندزی

ڕۆمانی سەردەمی جەنگ، سەرگوزشتەی خێزانێك دەگێڕێتەوە، كە هەر لە كۆچڕەوەكە بگرە، تا شەڕەی ناوخۆ و دواتریش، قوربانی زۆر دەدەن و منداڵەكانیان ون دەبن و هەریەك لە باوك و دایك و كوڕەكەش، چارەنووسێكی نادیار دەیانگرێتەوە. بێگومان تیمەی ئەو ڕۆمانە وەك ڕووداو، لەژێر كاریگەرییەتی و لاساییكرنەوەی ڕۆمانی (دەو بەهمەن) نووسراوە. بڕوام وایە، نووسەری ڕۆمانەكە دەو بەهمەنی خوێنبێتەوە، چونكە هاوچوون و نزیكییەكی زۆر لە نێوان هەردوو ڕۆمانەكە، لە كەسایەتی و ڕووداو و وێنەو گێڕانەوەكان بوونی هەیە. بێگومان ئاسایە ڕووداوێك وەك تیمەی نووسینی دەقێك، لە زۆرتر لە تێكستێكدا ڕەنگبداتەوە و بەرجەستە بكرێت، وەلێ كاتێ وردەكاری ئەو ڕووداوە، هێنە هاوشێوە دەبن، بە جۆرێك كە نزیكییەكی زۆر لە نێوان هەردوو تیمەی دەقەكە هەبێت، ئەوا هیچ گومانی تێدا نییە، ئەمە دەبێتە جۆرێك لەلاساییكردنەوەو كۆپیكرنی خەیاڵ و بیرەكەی نووسەرانی دیكە و داڕشتنەوەیان، لە فۆڕمێكی كەمێك جیاوازدا، وەك ئەوەی لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگدا دەبینرێت، ڕووداوێك بە تایبەتی ڕووداوی سیاسی و نەتەوەیی، بەو پێیەی ئەمە هەمیشە لە نەو نەهامەتی وكارەساتەكان ژیاوین، دەكرێ بەرجەستە بكرێت و لە ڕووبەرێ گشتییەكەیدا، بەڵام سەرلە نوێ گبَڕانەوەی ئەو ڕووداوانە، بە كەمێك گۆڕانكاریی و دەستكارییەوە، نابێتە هۆی ئەوەی كاریگەرییەتی و ئاستی لاساییكرنەوەی دەقی دووەم لە هی یەكەم جیابكاتەوە. لێرەدا بە كورتی لە بارەی ڕۆمانی سەردەمی جەنگ هەڵوەستەیەك دەكەین.

تیمە لە ڕۆمانی دەو بەهمەن و سەردەمی جەنگدا:

سەردەمی جەنگ، لە سەر زاری سەردەم فەریدونەوە، ڕووداوەكانی ڕۆژگاری شەڕەی ناوخۆ دەگێڕێتەوە. گەرچی سەردەم دوای كۆڕەكە لە دایك دەبێت، بێگومان شەڕەی ناوخۆش لە نێوان ساڵانی 1994 _1998 لە باشووری كوردستان ڕوویدا، كەچی سەردەم وەك گەواهیدەرێك بە سەر ڕووداوەكانەوە دەردەكەوێت. بنووسی ڕۆمان، لێرەدا ڕەچاوی زەمەنی ڕووداوە مێژووییەكانی بە زەمەنی تەمەنی سەردەم ودواتریش نەكردووە، ئەمە وەرای ئەوەی ڕۆماننووس باس لە شەڕەی براكوژی یەكەم و دووەم دەكات، لە كاتێكدا شەڕەی براكوژی لە كوردستاندا، یەك

قەناغ و سەردەم بوو، ئەگەریش لە براکوژی دووەم مەبەستی ئەوە بێت، دیسانەوە دروست دەبێتەوە، ئەوا کارەکە نابێ بە ناو ڕۆمانووس باسی بکات. سەردەم کوری فریدون بورهانە، بورهان ئەسعەدی باوکی، دوو کوڕی دیکەی پێشتر هەبوونە و تەمەنیان لە نێوان شەش ساڵی و دوو ساڵی دابوونە و هەردوو کوڕەکەی لە کۆچڕەوەکەدا ون دەبن و پاشان ئەم دوو کوڕە (هەڤاڵ و کامەران) لەلایەن دوو خێزانی دیکەوە هەڵدەگیرێنەوە. نازداری خوشکیشیان، بەڕووداوی ئوتومبێل کەچی دوایی دەکات. ونبوونی ئەم دوو کوڕە، برینێکی گەورە لە سەر دڵی ئەو دایك وباوکە فریدون و ئامینە ڕۆستم جێدەهێڵێت و سەرەنجام باوکیان بەو دەخەو لە چاوەڕوانی شادبوونەوەی بە هەروو کوڕەکەیی و مەرگی نازداری کچی دەمرێت. سەردەمیش، دوای دابڕانی بە ماوەیەك و چوونی بۆ شاری ماد باکوور، پاش چە ساڵ ئەحمەد بورهانی مامی دەدۆزێتەوە و پاشانیش دەگەڕێتەوە لای دایکی و بە نائومێدییەوە ژیان دەکات و لە چاوەڕوانی ئەوە دایە، فریشتەی مەرگ بێت و ڕوحی بکێشێت. لەو ڕۆمانەدا، دوو حزبی (سارد) و (گەرم) بوونیان هەیە، لە ڕۆمانی دەو بەهمەنیشدا، کە پێنج ساڵ بەرلەو ڕۆمانە چاپ و بڵاوکراوەتەوە، حزبی (ئەی) و (بی) هەن. ڕۆمانی دەو بەهمەن، باسی ڕۆژگاری شەڕی ناوخۆ و کارەساتی سی و یەکی ئاب و ئاوارەبوونی حزبی ئەی بۆ سنوور دەکات، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیشدا، دیسانەوە ڕووداوی شەڕی ناوخۆ و هاوکات گرتنی شاری ماد باشوور، لەلایەن حزبی گەرم و دەرچوون و ئابڕوقەدانییان لە سەر سنوور دەکات و دواتریش هێزی حزبی سارد، لە سەر سنوور بە هەڵەوە دەگەڕێنەوە و شارەکەیان ئازاد دەکەن، کە بێگومان ڕووداوەکان لێرەدا، سی و یەکی ئاب و چوونی هێزەکانی یەکێتی بۆ سەر سنوور و پاشان گەردەلوولی تێڕەن. لە ڕۆمانی دەو بەهمەندا، برایەك لە حزبی ئەی بە دەستی براکەی لە حزبی بی دەکوژرێت، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیشدا، هەڤاڵی برازا، بەدەستی ئەحمەد بورهانی مامی دەکوژرێت، واتا هەمان دیمەن لە ڕەگی خوێن و خزمایەتی دووبارە بێتەوە. لە ڕۆمانی دەو بەهمەندا، پیرەمەردێك لە کۆی پێنج کوڕ، چواریان لە دەست دەدات و دەبنە قوربانی شەڕی ناوخۆ و بە تاسەوە، بە دوای کوڕەکەی دیکەیدا سەردانی شارەکەی دیکەی ژێر دەسەڵاتی حزبی نەیار دەکات، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیشدا، فریدونی باوکی سەردەم، دوو کوڕی لە کۆچڕەوەکەدا لێ ون دەبن و سەردەمیش بە نهێنی دەڕواتە شاری ماد باکوور و دوای ئەوەی فەریدەونی باوکی بە سۆراغی دەچێت و پێی دەڵێن کوڕەکەت نەماوە، دەمرێت. لە ڕۆمانی دەو بەهمەندا، بەشێکی گێڕانەوەکان لە ڕێگەی نامەوە دەخرێنەڕوو، لە سەردەمی جەنگیشدا، دیسانەوە دوو نامە لە نێوان ئەحمەد بورهان و سەردەمی برازای

ئاڵوگۆڕ دەکرێن. لە ڕۆمانی دەو بەهەمەندا، دیمەنەکانی بازگە، سەر سنوور، گرتن و زیندانیکردن، وێنە و ناسنامە و کۆپی بوونیان هەیە، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیشدا، هەمان ئەو دیمەنانە بە گۆڕانەوەیەکی دیکە دووبارە بوونەتەوە، بە تایبەتیش کاتە سەردەم لە کاتی چوونی بەشاری ماد باکوور، لەلایەن یاساوڵانی بازگەکەوە دەگیڕێت و دەبردرێتە لای ئەحمەد بورهانی مامی، ئەویش دەیناسێتەوە. سەیر لەوەدایە، دوای چەن ساڵ دابڕانی ئەو مام و برازایە لە یەکتری، زۆر بە ئاسانی ئەحمەد بورهان سەردەمکی برازای دەناسێتەوە، لە کاتێکدا لە تەمەنی نزیك بە شەش ساڵییەوە، دوای ئەوەی ئاشکرا دەبێت سیخوڕی بەحزبەکەی تر دەکات، ماد باشوور جێدەهێڵێت. گاڵتەجاری لەو شەوەیە، کە کەسێك دوای چەن ساڵ منداڵێك بە گەورەیی بناسێتەوە، تەنها لای ئەو نەوە خەبەشتەزانە هەیە، کە هەموو تەقەلایێك دەدەن ببنە ڕۆماننووس، کەچی ناتوانن تەکستێك بنووسن سنووری ڕۆمان ببەزێنێت، یاخو ڕۆمانێك دەنووسن، بە ئاگا لەوەی پێشی ئەوان، کەسانی بە تواناتر و ڕۆماننووسی دیارتر نووسیویانە.

ناوی کارەکتەرەکان لە هەردوو ڕۆمانەکەدا:_

هەڵبەتە ناونان پرۆسەیەکی گشتییە و دەشێ هەزاران کەس ناویان هاوماناو وەك یەکتری بێت، بەڵام نابێ ئەوەمان بیربچێت کە ناو، شوناسێکە بە ناسینەوەی هەر مرۆڤێك لە ئاستی کەسی و کۆمەڵایەتی و ناسنامەیەکەیدا، لەبڕەوەش دەکرێ لە دوو ڕۆماندا، ناوی کارەکتەرێك یان دوو کارەکتەر، وەك یەك و هاوشێوە بن، بەڵام کاتێ ناوی کارەکتەرەکان، لە ڕۆمانی دووەمدا، هاوشێوەی کارەکتەری ڕۆمانەکەی پێشووە، ئەوا جگە لەلاساییکردنەوە هیچی ترە؟ لە ڕۆمانی دەوبەهەمەندا، کە شەش ساڵ، بەرلەو ڕۆمانەی ڕامیار محمەد بڵاوکراوەتەوە، ئەم کارەکتەرانە هەن: ([illegible]) [illegible] ([illegible]) [illegible] . ١ [illegible]:

لە ڕۆمانی دەو بەهەمەندا، چونکە ڕەنگدانەوەی شەڕی ناوخۆ و کارەساتی سی و یەکی ئابە، چەندین دیمەن و لۆکیشنی وەك (بازگە، ئەفسەر، سەر سنوور، شار، ڕەفتاری چەکدارەکان بەرانبەر خەڵك، ئوتێل، لێدان و ئەتککردن) دەبینرێن، هەمان ئەو دیمەنانە تا ڕادەیەکی زۆر بە کۆمەڵێك وەسف و دەستکارییەوە، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیش بوونیان هەیە. بە نموونە: لە هەردوو ڕۆمانەکەدا، ڕەفتاری چەکدارەکان لە بازگەکان بەرانبەر بە خەڵك و کادیری حزبەکانی

خۆیان دەبینرێت. ئەمە وێرای ئەوەی كە لەو نێوەندەوە، خەڵكی ئاساییش كراوەتەو قوربانی وەك شوفێری ئەو ئوتومبێلەی خەڵك بە كرێ دەگوازێتەوە، یاخود لە ڕۆمانی دێو بەهمەندا، بارامی سالە بەراز، ڕۆڵی سیخورێك لە نێو حزبەكەی بۆ حزبی بەرانبەر دەبینێت، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیشدا، ئەحمەد بورهان، هەمان ڕۆڵ و ئەركی هەیە. ئەمە وێرای ئەوەی كە لە ڕۆمانی دێو بەهەمەندا، باسی دیاریكردنی سنووری دوو ئیدارەیی وەك دەرهاوێشتەی شەڕی ناوخۆ دەكرێت، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیشدا، هەمان وەسف دووبارە بۆتەوە.

چەند هەڵەیەك لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگدا:_

بێگومان زمانی دەربڕین و گوزارشتكردن، وەسف و وێنای ڕووداوەكان لەو ڕۆمانەدا، لەو پەڕی نا هونەریی و بێ هێزی دایە، كە دەریدەخات نووسەری ڕۆمانەكە، چەند هەژار و پەرپووتە لە ڕووی زمانی نووسینی ڕۆمانەوە، كە هونەركاریی و وردەكاریییەكی یەكجار زۆری دەوێت. لەو سۆنگەیەشەوە لە پەراوێزی زمانی نووسینی ڕۆمانەكەوە، نووسەر كەوتۆتە هەڵەی زەقەوە وەك:_

- ل 10 نووسیویەتی:_(لە سەرجێگەكەی خەوتبوو، بێ ئۆقڕە، شپرزە و هەناسەسوار) ئەگەر كەسێك ئەوبارە دەروونییانەی ه□ بێت، دەتوانێت بخەوێت.
- ل 11 نووسیویەتی:(□□ □□□□□ □□□□ □□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□ (□□□ □□□□□ □□□□□□□ □□ □□□□□□□□□□□□□□ □ □□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□ □□□□□□ □□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□ □□ □□ □□□□□□□□ □□□□□□□ □□ □□□ □□□□□□□ □□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□.(ب□تانییەكە نیوەی سەرەوەی داپۆشیبوو!) كەواتا نابێ سەردەم لە جێگەكەی هاتبێتە دەر.
- لا 15 نووسیویەتی:_(سەردەم بە دایكی گوت كە شەهییەی ژەمی قوڕسی نییە، دایكیشی قاپێك هەنگوین و ماستی بۆ دانا) مەگەر هەنگوین ژەمی قورسە یان سووك؟
- لا 18 نووسیویەتی:_(قۆڕییە كۆنە ڕزیوەكەی خستە سەر ئاگر) بالەوەگەڕێین كە قۆڕییەی چا، ئاسنە و ئاسنیش ناڕزێت، تەنێ دەپرسین ئەگەر ڕزیو بووە، چۆن بەرگەی خستنە سەر ئاگری گرتووە؟
- لا 21 نووسیویەتی:_(خەمڵاندنەكانی ڕاست دەرچوون) نووسەری ڕۆمانەكە لێرەدا جیاوازی لە نێوان خەمڵاندن و پێشبینی نەكردووە، چونكە هەرگیز خەمڵاندن وەكو خۆی لە هەر شتێكەوە بێت ڕاست دەرناچێت، ئەی بۆ دەگوترێت خەمڵاندن؟

▪ لا 32 نووســـيويـەتی:(□□ □□□□□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□□□ □ □□□□□ □□□□□□□ □□
□□□ □□□□□ □□□□□□□ □□□□□ □ □□ □□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□ □□□
□□□□□□□□□) □□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□ □□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□
□□□□□□□□ □□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□ □□□□□ □□□ □□□□□□ □□□□□□□
□□□□□□□□□:(بـ□□□وەبـەر دەربارەى ئەو شەڕە، هيچى بـە فريدون
بورهان نە گووت) كە ئەمەش دووگێڕانەوەى پێەوانەى يەكترين

▪ لا 76 نووسيويـەتى:_(دەم و چاوى خۆى، بە نيـنۆك داماڵى بوو)، لێرەدا، نووسەر حياوازى لەنێوان ڕنين و داماڵين نەكردووە، كە دوو واتاى جياواز لە يەكتريان هەيە.

▪ لا 90 نووسيويـەتى:_(كە ئەوان گەيشتن، جەستە مردووەكە لەوێ نەمابوو) سەرنج لەو جۆرە داڕشتنەى زمان بدەن؟ ئەمە ماناى وايە، جەستەى كەسە مردووەكە، خۆى ڕۆيشتووە! نازانم كەسێك شارەزايى لە داڕشتن و بەيەكەوە نانى ڕستە نەبێت، چۆن بوێرى ئەوەى هەيە ڕۆمان بنووسێت؟

  ▪ لا 91 نووسيويـەتى:_(لێكۆڵيـنەوەيەكى درشت) لێرەدا، بـاس لەو لێكۆڵيـنەوەيە دەكـات كە بۆ كـوشتنى نـازدار كراوە، بەڵام ئايا لێكۆڵيـنەوە كردن، لە هەر تاوانێك بێت، بە وردى دەكرێت يان بەدرشتى؟ لێكۆڵيـنەوەى درشت هيچ داهێنانێكى تێدايە.

▪ لا 136 نووسيويـەتى:_(لەو ڵاپەڕەيەدا، هەڵەيەكى زەق كراوەوە نووسەرى ڕۆمان لێى بێ ئاگابووە، ئەويش ئەوەيە كە كاتێ ئەحمەد بورهان ون دەبێت، بورهان ئەسعەدى باوكى دەچێتە لاى فريدون ئەسعەدى براى، تا هەواڵەكەى پێ بدات، كەچى ئەوەى لێـرەدا وەڵـام دەداتەوە، سەـردەم فريـدوونە، نەك فريـدوون خۆى.)

هەر لەدرێـژەى گێڕانەوەى ڕوودا□□كـان، بنووسـى ڕۆمـان لە شوێنێكى ديكەدا، لەبارەى مەرگى باوكى دوو شێوەى جياواز باس دەكات. كاتێ فريدون بورهانى باوكى سەردەم، بۆ سۆراغى سەردەمى كوڕى كە چووە بۆ شارەكەى ديكەى ژێر دەستى حزبى گەرم بە ڕێ دەكەوێت، لە بازگەى نێوان سنوورى هەردوو شاردا پێ دەڵێن (كوڕى چى؟ كوڕەكەت كوژراوە) ئيدى ئەو لە هەژمەتى ئەم هەواڵە دەمرێت، كەچى سەردەم لەنامەى دووەمدا كە بۆ ئەحمەد بورهانى مامى ناردووە، باس لەوە دەكات كە باوكى كەس نەيكوشتووە، بەخۆى مردووە! ئەمەش جۆرێكە لە بێ ئاگايى لە كـــردەى گێڕانەوە. وێـــراى ئەمـــانەش درێژدادڕيـــى، هەڵەى

زمانەوانی و بابەتی زۆرتر هەن لە ڕۆمانەکەدا. دواجار دەمەوێ ئاماژە بەوە بدەم کە سەردەمی جەنگ، لاساییکردنەوە و کۆپیکردنەوەیەکی زەقی ڕۆمانی دێو بەهمەنی محمەد کەریمە، هەر خوێنەرێکیش بڕوای وایە من هەڵەم، یان نووسینەکەم دروست نییە، سەر پشکی دەکەم بچێت هەردوو ڕۆمانەکە بخوێنێتەوە و بەراوردی یەکتریان بکات!

-________________

پەراوێز: سەردەمی جەنگ، ڕۆمان، نووسینی: ڕامیار محمەد، بڵاوکراوەی کورد ڕاوم _ 2023
*ئەم بابەتە لە ئەدەب و هونەری کوردستانی نوێ ژمارە (1304) ڕۆژی 21/12/2023 بڵاوکراوەتەوە.

کۆمۆنیزمی بۆرژوایی و میتۆدی مارکس!.. و.سابیر

ڕۆژی ٥ / ٥ / ١٨١٨ ڕۆژی لە دایکبوونی کاڕڵ مارکسە ، کە خۆی لە خۆیدا لەدایکبوونی میتۆدێکی شۆڕشگێڕانەی خەباتی بەردەوامە دژ بە سەرمایەداری .

مارکس خۆی مردووە وەک لاشە، بەڵام میتۆدی بیرکردنەوەی لەسەر تاسەری جیهاندا هەمیشە زیندووەو ، ڕوو ل□ بەرزیەو بۆتە تارمایەکی زۆر ترسناک بۆ خودی بۆرژواکان و دەسەڵاتەکانیان لەسەرتاسەری جیهاندا .

یەکێک لەو خاڵە بنەڕەتیانەی کە پەیوەندیان بە میتۆدی مارکسەوە هەیە بۆ لێکدانەوەو ڕەخنە گرتن لە جیهانی سەرمایەداری و سیستەمی بەرهەمهێنان وە جێگاو ڕێگای کۆمەڵگاکان ، ئەوەیە کە میتۆدی خەباتکارانەی ئەو تەنها وا بەستە نیە بە ئاین و دژایەتی ئاینەوە .

جێگاو ڕێگای کۆمەڵگاکان لە پڕۆسەی خەباتی چینایەتیدا ، لەسەر بنەمای کۆمەڵگای سۆکۆلاریستی و زانست پەروەرەکان وە کۆمەڵگای ناسۆکۆلاریست و ئاینی و ەدژ بە زانست ، دەستنیشان ناکرێن و ناخەمڵێنرێن.

کۆمۆنیزمی مارکس لە پێناو سۆکۆلاریزە کردنی کۆمەڵگا نەهاتۆتە ئاراوە، کۆمۆنیزمی مارکس لەبەرامبەر خودی ئاینەکان وە بەرەی دژ بە سۆکۆلایزم و دژ بە زانست نەهاتۆتە ئاراوە ، کۆمۆنیزمی مارکس دژ بە بنەما ئابووری و سیاسیانە هاتۆتە ئاراوە، کە بتوانێت ڕەگ و ڕیشەی چەوساندنەوەی چینایەتی و خاوەنداریەتی تایبەتی دەستکۆتا بکات، وە چینە چەوساوەکان و پڕۆلیتاریا لە سیستەمێکی چەوسێنەرانە دەربهێنێت ، کە ئەوانی کردووە بە کۆیلەیەک و کاڵایەک کە کڕین و فرۆشنیان پێوە ئەکرێت.

کۆمەڵگای سۆکۆلار و زانستخواز پێوەر نیە بۆ ئازادی و سەرفرازی چینە چەوساوەکانی کۆمەڵگاو پڕۆلیتاریا ، بەڵکە بەپێچەوانەوە خۆی لە خۆیدا بەشێکی دانەبڕاوی کۆمەڵگای سەرمایەداریەو ، هەموو زانست و سۆکۆلاریزمێک بە قازانجی لێبڕاڵیزمی بۆرژوازی ئەچێتە پێشەوە.

وە تەواوی دەستکەوتە زانستی و عیلمانیەکان وە دیگیتاڵیزم و گەشەی تەکنۆلۆژیای مۆدێرن و زیرەکی دەستکرد ..هتد لە ژێر چاودێری و بە گوێرەی بەرژەوەندیەکانی گەشەو کەڵەکەی سەرمایەو بەرژەوەندیە مۆنۆپۆڵیەکانی ئیمپریالیزمی جیهانی دەستنیشان ئەکرێن وئەچنە پێشەوە.

خودی جیهانی ئەمڕۆو دوێنێش هیچ کات لەسەر بنەمای دابەشکاری ل□نێوان کۆمەڵگا ئاینی و کۆنەپەرستەکان وە کۆمەڵگای سۆکۆلار و زانستخواز و عیلمانیەکان دەستنیشان نەکراوە ، و لێکنەدراونەتەوەو وە لەسەر ئەو بنەمایە شیکاریان بۆ نەکراوە.

بەڵام بابزانی بۆچی کۆمۆنیزمی مارکس وە میتۆدی هزری مارکس لەلایەن کۆمۆنیزمی بۆرژوازی و بۆررژوا چەپەکان تەنها و تەنها لە چوارچێوەی (ئاینداری و دژ بە ئاینبوون) دا لێکدراوەتەوەو شێوێندراوە و ناوەرۆکی شۆڕشگێڕانەی هزرو میتۆدی مارکسیان ، گۆڕیوە بە لایەنگریکردن لە سۆکۆکاریزم و زانست و دژایەتی ئاین و وثیۆلۆگی (Theology) ؟

وە ئایا ئەم باسە مانای ئەوە ئەگەیەنێت کە مارکس ڕۆڵی ئاینی بە باش و پۆزەتیڤانە ئەژمارکردووە ؟ بێگومان نەخێر ، لەلای مارکس ئاین ڕۆڵێکی خەفەکەرو سەرکوتگەری ڕوحیەتی شۆڕشگێڕانەی جەماوەر لەبەرامبەر سەرمایەداری وە چینە داراکان ئەگێڕێت ، ڕەنگە یەکێک بێت و بپرسێت ئەی ئەوە نیە کە لە زۆربەی ڕێکخراوە جیهادیە ئاینیەکاندا وەک ئیسلام دژ بە داگیرکەران ئەجەنگن ؟! مەگەر ئەمە شۆڕشگێڕبوون نیە ؟! بێگومان ئەگەر بەدیدگاو هزری کەسێکی ئۆپۆزیسیۆنی بۆرژوازیانە بیربکەینەوە ، وە لەمەودایەکی تەسکی ئۆپۆزیسیۆنی بۆرژوازیەوە بۆ وەدەستهێنانی ئیمتیازاتی زیاتر ، ئەو کاتە هێزێکی بەرهەڵستکاری بۆرژوازی لەبەرامبەر دەسەڵاتێکی

سەرکوتگەر و بۆرژوازیدا ئەم چالاکیانە بە شۆڕشگێڕانە لە قەڵەم ئەدەن یان ئەژمار ئەکەن .

مارکس ڕۆڵی ئاین لە پڕۆسەی بەرهەمهێنانی سەرمایەداریدا ئەبینێتەوە ، وەک بەشێک لە سەرخانی بۆرژوازی سەیری ئەکات ، بە گرێینی پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنان و کۆتاکردنی دەسەڵاتی سیاسی بۆرژوازی لەلایەن(دیکتاتۆریەتی پڕۆلیتاریا) وە زەمینە سازی ئابووری و سیاسی و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی بە گواستنەوەی کۆمەڵگا بەرەو سۆسیالیزم ، خودی ئاینیش زەمینەکانی مانەوەی خۆیان لەدەست ئەدەن .

زۆر جار قسەوباس و نووسینەکان لەسەر خودی شێواندنی هزری شۆڕشگێڕانەی مارکس کراوە ، هەروەک لێنین و بەڵشەفیەکانیش کردوویانە ، وە بگرە ڕۆڵێکی گەورەیان بینیوە لە زیندوکردنەوەی ئەم میتۆدە شۆڕشگێڕانەیەی مارکس و ئەنگلز.

هەروەها مێژووی خەباتی چینایەتی لە ئەوروپا و جیهانی پێشکەوتو وە سەکۆلاری ، گەیشتەتە ئاقارێک کە جاربەجار کۆمۆنیزمی بۆرژوازیی و بۆرژوا چەپەکان هەنگاوی ژەهراوی زیاتر ئەنێن بە شێواندنی ئەم هزرە شۆڕشگێڕانەیە.

یەکێک لەو قوتابخانە میراتی و بەرچاوەکانی ئەمڕۆی جیهانی سۆسیال دیمۆکراسی مۆدێرن و سەکۆلاریزمی ئەوروپا بریتیە لە ە EUL/ NGL (یەکێتی چەپەکانی ئەوروپا – چەپی سەوزی نۆردی) ، ئەم پێهاتە سیاسی و ڕێکخراوەیەی بۆرژوازی کە بەناوی مارکس و کۆمۆنیزمەوە قسە ئەکات ، ئەرکی سەرەکی مراندنی ئەو میتۆدە شۆڕشگێڕانەیەی مارکسە .

وە ئەوەی شایانی باسە ئەم ڕێکخراوە ئیمپریالیستیەو وە چەندین ڕێکخراوەی تر ، ئەرکی سەرەکیان ئەوەیە کە درێژە بە هەوڵێکی بێهودەی کۆنی خودی بۆرژواکان بدەن بە شێواندنی هزرو میتۆدی مارکس ، هەر لەگەڵ ساتەوەختی هاتنە ئاراوەی ڕەخنە تەکشەنەرەکانی بۆ خودی بنەماکانی ئابووری سیاسی بۆرژوازی.

سەکۆلاریزمی بۆرژوایی و دژ بە ثیۆلۆگی و ئاینەکان بەشێوەی جۆراو جۆر خۆیان نمایشکردووە ، وە بەشێکیان وەک بۆرژوا چەپەکان کە خۆیان بە میراتگری مارکس ئەزانن .

لە ئەوروپا و جیهانی پێشکەوتوی سەرمایەداری (سەکۆلاریزم) بووە بە پەرچەمی دژایەتی و ڕەگەزپەرستی ئاینی، وە هەڵاوردنی کەمایەتیە ئاینیەکان . وە سەکۆلاریزم بۆتە هێلانەی هاوبەشی بۆرژوا لیبراڵەکان و بۆرژوا چەپەکان ، بنەماو پێکهاتەی سیاسی ئەو جموجوڵانەی کە بەناوی سەکۆلاریزمەوە لە ئەوروپاو جیهانی سەرمایەداری پیادە ئەکرێت، شایەتحاڵی

لەسەرەتادا ڕۆژنامەی دانیمارکی (یۆڵاندس بوستن) کە پشت بە

ئایدیۆلۆژیایەکی لیبەڕاڵانەی خۆپارێزانەیە (کۆنسەرڤاتیڤ) وە سەر بە پارتی پارتی گەلی پارێزگارە ، لە 30/ 9 ی ساڵی 2005 هەڵسا بە بڵاوکردنەوەی وێنە کاریکاتێریەکانی محمد وەک پێغەمبەری موسوڵمانەکان ، دواتر لە 10 ی کانونی دووەمی / 2006
ڕۆژنامەی نەرویجی بی ماگازیننەت وە ڕۆژنامەی ئەڵمانی دی فێڵیت ، کە ئەویش سەر بە ئایدیۆلۆژیایەکی لیبەڕاڵانەی خۆپارێزانەی کۆنسەرڤاتیڤە ، وە ڕۆژنامەی فەڕەنسی فرانس سۆیر و شارلی ئێبدۆ کە سەر بە ئایدیۆلۆژیای (بۆرژوا چەپەکانە) لە ساڵی 2006 ، وە گەلێک ڕۆژنامەی تریش وێنەکانیان جارێکیتر بڵاوکردەوە.
میتۆدی کاکردن لەسەر بڕوادان بە سێکۆلاریزمی بۆرژوازی ، هەوڵێکی سۆسیال دیموکراتیانەی ڕیفۆرمیستانەیە ، بە بنیاتنان و هێنانە ئاراوەی زەمینەکانی یاخود پێشینەکانی گواستنەوەی کۆمەڵگای سەرمایەداری ، بەرەو کۆمەڵگای سۆسیالیستی .
ئەم جۆرە نەخشەسازیە بۆ گۆڕینی کۆمەڵگا ، لەسەر بنەمای دژایەتی ئاینەکان و ئیۆلۆگی بە شێوەیەکی گشتی هیچ پەیوەندیەکیان بە میتۆدی مارکسەوە نیە، بەڵکو هەوڵێکی ژەهراویە بۆ گۆڕینی کۆمۆنیزمی مارکس بۆ کۆمۆنیزمەکی بۆرژوازیانە .
هەروەک کە بەهوودە تەواوی ستراتیژیەتی ئیمپریالیزمی ئەمریکی و جیهانی و دامودەزگا مەدیایی و موخابەراتەکانیان وە هەڵیوود لەسەر ئەوە کەکن ، کە پێویستە دژایەتی کۆمۆنیزم بکرێت ، دژایەتیەکی فێڵبازانەی سۆسیال دیموکراتیانە ، دژایەتیەک کە کار لەسەر شێواندن و لە گۆڕانی میتۆدی مارکسە ، وە تەنها مرۆڤایەتیان خستۆتە بەردەم چەندین لێکدانەوەی جیاواز لە تێڕوانینی نادروست لەسەر تێگەیشتن لە میتۆدی مارکس ؛ بە تایبەت لە ووڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست مە* ساد کار لەسەر دوو تەوەرە ئەکات ، یەکەمیان : مارکس مولحیدەو دژایەتی تەواوی ئەو کەسانە یان ئەو کۆمەڵگایانە ئەکات کە باوەڕیان بە ئاینەکان وەک ئیسلام هەیە .
دووەمیان : مارکس جوولەکەیەو دژایەتی هەموو جوولەکەکان ئەکات .
تێکەڵکردنی تێڕوانینی مارکس لەسەر ئاین و ڕۆڵی لە خەباتی چینایەتیدا ، بە مەسەلەی دژایەتیکردنی ئەو جەماوەرەی یان ئەو کۆمەڵگایانەی کە تیایاندا ئاینەکی دیاریکراو زاڵە ، تەواو بدعەیەکی بۆرژوازیانەیە.
هەروەها تێڕوانینەکی کوشندانەی تر بە شێواندنی میتۆدی مارکس ، ئەوەیە کە کۆمەڵگای سەرمایەداری لە ڕێگەی ڕیفۆرم و چاکسازی و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی یان ڕێکخراوەو سەندیکاو نقابە پیشەیی جیاوازەکانەوە ، یان هەر مۆدێلێکی تری ڕێکخراوەی جەماوەری ، توانای ئەوەیان هەیە کە پێشینە گرنگەکانی گواستنەوە

بەرەو کۆمەڵگای سۆسیالیستی فەراهەم بکەن .
ئەدوارد بەنشتاین و کاڕڵ کاوتسکی سەر قافڵەی ئەم جۆرە لە تێڕوانینە ژەهراویانە بوون ، بە شێواندنی میتۆدی مارکس ، وە بۆرژوا چەپەکان و سەوزەکان و یەکییەتییەکانیان زادەی ئەم جۆرە میتۆدە بۆرژوازییەی سۆسیال دیمۆکراسیەن ، کە خۆی لە خۆیدا بۆتە سەرخانێکی فیکری پێویست بە وڵاتانێکی ئیمپریالسیت ، کە توانیان دەوڵەتی خۆشگوزەرانی و ڕەفاه دروستبکەن ، لەسەر بنەمای کەڵەکەی سەرمایەیەک کەلە وڵاتانی هەژارو و ناوچەکانی تری جیهانەوە ، لە ڕێگەی داگیرکاری و شەڕو چەوساندنەوەو دەستگرتن بەسەر سەرچاوە گرنگە سروشتییەکانی کەرەسەی خاوو نەوت و سووتەمەنی و گازو هەروەها دەستگرتن بەسەر شوێنە ستراتیجییەکانی بازرگانی وە ئەمنی و ئابووری جیهانی .
بۆرژوازی جیهانی و ئەمریکا ، دامودەزگا موخابەراتی و مێدیاکانیان وە ڕۆژنامەو گۆڤارەکانیان وە سیستەمی پەروەردەو فێرکردن و …هتد لە سەر ئەم سێ تەوەرە سەرەکییە کاری بەردەوامی خۆیان درێژە پێئەدەن ، وە وەک ئەرکێکی سەرەکی خۆیان لە ناوچەکانی بەناو ڕۆژهەڵاتی ناوین و جیهان لە ئەستۆ گرتووە .
یەکێک لەم بلۆکە ڕیفۆرمیستییە باوانەی کە توانیان میتۆدی مارکس بشێوێنن ، وە ببن بە لایەنگری ئاینەکان و لە مەراسیم و بۆنەکانیاندا بەشداری ئەکەن وە کاری هاوبەش لەگەڵ خودی بۆرژوا تائیفی و قەومییەکان و مەزهەبییەکان ئەکەن ، سەرهەڵدانی ستالینیزم وەک ڕیفۆمیزمێکی چەپی شەعبەوی و میللی لەسەر ئاستی جیهان و ناوچەکە ، کە لە حیزبە بەناو شیوعییە تەقلیدییەکانی وەک ح. ش.ع دا بەرجەستە بۆتەوە.
هەروەها ڕەوتێکی تری سۆسیال دیمۆکراتیانەش کە میتۆدی خەباتکارانەی مارکسیان شێواندووە ،وە لەو ناوچانەدا سەریان هەڵدا وە برەویان پێدرا بەدوای شۆڕشی ئێران ١٩٧٩ ، ڕەوتی (کۆمۆنیزمی کرێکاریە) ، کە خۆی لە خۆیدا جۆرێکە لە پێکهاتەی فیکری لیبڕاڵیزمی ئەوروپایی و میتۆدی بۆرژوا چەپەکانی ئەوروپا کە کار بە بە سێکولاریزەکردنی کۆمەڵگای ناوچەکەو و دژایەتی کۆمەڵگا ئاینییەکانیان ئەکەن .
تا سەرمایەداری و چەوساندنەوەی چینایەتی شەڕو هەڵاواردن و بێمافی و سووکایەتی بە کەمایەتییە کۆمەڵایەتییەکان و هەڵاواردن لە نێوان میللەتان و ئاینەکان …هتد مابێت ، مارکسیش هەر زیندووە ، وە میتۆدی شۆڕشگێڕانەی مارکس زۆر لەوە بەهێزترە کە بۆرژوا چەپەکان بتوانن بیشێوێنن .

و.سابیر
٧/ ٥ / ٢٠٢٤

وەنـــــاکردن لە بەشــــایی.. هونەرمەنـــد سـەردار سـنجاوی خەیـــاڵی بەشاییەکـان دەگــرێ.. عەبدولموتەلیب عەبدوڵڵا

مارسیل دۆشامپ دەڵێ هیچ شتێك خاوەندارێتی ناکرێ و ڕەسەن نییە، هیچ شتێکیش ناکرێ بدزرێ.

(1)

پڕ کەشێترین چەمك، چەمکی بەشاییە! چونکە لە بەشاییدا چییەتی دیار نییە، لە بەشاییدا جیهان هیچ بوونێکی تایبەت بەخۆوە نابینێ، جگە لە ئـاژاوە و سپێتی و شوێنی ماتەوزەی خەیـاڵی و بیرکردنەوەی نەدیتراو.

هونەری پڕکردنەوەی بەشاییەکان چارەنووسی نەوانەکانە، نە ڕابردووی هەیە و نە داهاتوو، چارەنووسی بە یادەوەرییە. بەو مانایەش خەیاڵکردنی هونەری بەشاییەکان و بینین لەو تێگەیشتنەوە دێ، کە بەشایی شوێنێکە بۆ هەڵبژاردنی تاقیکردنەوەکان.

لە هونەری خەیاڵکردنی بەشایی گەشەیەکی بەتاڵ هەیە، پاشان بە فیزیکیکردنی خەیاڵ، بینینی خەیاڵکراو! بە ئەوەی پەیوەندییەکی دیاریکراو لە نەوانیاندا درووست بێت.

(2)

لە هونەری وەناکردن لە بەشایی، مەرجی نقومی سەیرکردنی بابەت نییە. بە دوای ئەوەدا ناگەڕێ، کە جیهانی پێوەسف بکاتەوە! بەڵکو خەیاڵی خۆی لە سەیرورە و بەرهەمهێنانەوەی بینـراودا تاقی دەکاتەوە. هونەرمەند سەردار سنجاوی هەوڵدەدات لە ڕێگای کردەی رووخێنەرانەوە لە وەسفکردنی بابەت، لە باوەڕی هاوبەش رابکات! نایەوێ قبوڵکراو بێ، شانازی بە خودێکەوە ناکات، کە سیستم تەواو بە خواستی خۆی لە قالبی داوە، هەمیشە لە هەوڵی بەرهەمهێنانەوەی بەشاییە!

گەڕێنی سیستم لە گۆڕینی پەیوەندی مرۆق بە خۆیەوە دەستپێدەکات، خوێندنەوەی خودە بە پێوەری خود، لەسەر ئەو بنەمایەوە هونەرمەند سەردار سنجاوی ماتەوزەکانی خەیاڵی بینراو بە فیزیکی دەکات، نەك نەخشەی لەبەرگیراو، جوگرافیا دەکێشێ نەك مێژوو، گەشت و کۆچ، نەك مانەوە و نیشتەجێبوون.
لە هونەری خەیاڵکردن لە بۆشایی و بەرهەمهێنانەوەی بینراو وامان لێدەکات لەنێوان شتەکاندا بیر لە شتەکان بکەینەوە. وەرگر لە هونەری خەیاڵکردن لە بۆشاییەکاندا لە هەر پنتەکەوە تەماشا بکات و بە هەر ئاڕاستەیەکدا بڕوات دەڕژێتە سنووری بیرکردنەوە و پەیوەندییەکانی جوانی و تێگەیشتنەوە. بە کورتی هونەری خەیاڵکردن لە بۆشایی، مێژووی بێدەنگیی (هونەری تابلۆکێشان) دەخاتە ئەرشیفەوە و بەرەو نواندنی ڕووداوی دیتراوی جوولاو هەنگاو دەنێت.
پرسیار ئەوەیە، چ شتێك بۆشاییەکان لە مەودای بینراودا پڕکەوە دەبەستێتەوە، کە هیچ پەیوەندییەکی دیاریکراویان لەنێواندا نییە؟
لە ڕاستیدا پێویستی جوانکاری و خەیاڵی هونەری بۆشایی و تێگەیشتن لە خەیاڵی بینراو، بیرکردنەوەیە لە مەودا وردەکان، پارچە بچووك و لەکدابڕاوەکان، کە پەیوەندییەکی دیاریکراویان بە یەکترەوە نییە، کەچی بەیەکتریشەوە بەندن، ئەوە پێویستی ژیانە، مەودایەکە بە هەناسەدان، بە زیندوو مانەوە لە ژیاندا.
(3)
وەکچۆن بەدلەری شاعیر بە زیندووکەرەوەی چەمکی خەیاڵ دادەنرێ.
هونەری بۆشایی زیندووکەرەوەی بینینی خەیاڵ و تێگەیشتن و بەرهەمهێنانەوەیە. ئیتر جیهان ملکەچی دەلالەت و مانا نابێت، ملکەچی ڕێکخستن و پۆلێنکردن نابێت. هونەری خەیاڵکردن لە بۆشاییدا دەستبەرداری هەموو سیستەمێکە، کە تێیدا بە گوێرەی "یەك" و "فرە" تەماشای بوونەوەرەکان دەکات! چونکە نە فرەیە نە تاك، نە سەرەتای هەیە و نە کۆتایی، نە ئەسڵی هەیە و نە ئامانج، دژ بە دامەزراندن و ڕێگدانانە، دژ بە جوولەی گەشەسەندن و ئامانجەکەیەتی!. سنووری خۆی لە پڕکردنەوەی خەیاڵی بۆشایی، بەرهەمهێنانەوەی خەیاڵکردن لە بۆشاییدا دەکێشێ و جیهانێك دیاری دەکات، تێیدا حەقیقەتی هونەر دەخرێتە نێو پەیوەندی بۆشاییەکانەوە، حەقیقەتی هونەر دەخرێتە نێوانەکانەوە، کە سەر بە پێکهێنەرەکانی نین. لێرەوە داهێنەر بە چێژ و خۆشی کار لە (مەودای جووڵە) و (خەیاڵکردن لە بۆشایی) ناکات، بەڵکو بەرهەمهێنانەوەی بۆشایی پێداویستییەکی زیندەگییە.

عەبدولموتەلیب عەبدوڵڵا

پەپوولەکانی شەو .. بەختیار محەمەد

هەزارەکانی کۆمەڵگەی ئێمە بێدەنگ و لەبیرکراون: بەم شەوە (دەمژمێر هەشت و نیو)، منداڵێکم بینی لەسەر شۆستەی شەقامێک

دانیشتبوو، سینیەکی لەسەر هەردوو ئەژنۆی بوو، خۆی گرژ کردبۆوە و قەمسەلەکەی وەك چەتر بەسەر سەری خۆی دادابوو. من یەکەم جار نەمتوانی بۆی ڕاگرم (چونکە دیمەنەکە گەلەك سەرنجی ڕاکێشام)، کەمێك لەولاتر وەستام، ویستم بگەڕێمەوە دواوە، بەڵام لەبەر ئۆتۆمبێل، چونکە شوێنی پێچکردنەوە بوو، نەمتوانی بەگ بگەڕێمەوە. فزولیەت و پەرۆشی وایان لێکردم، کە بڕۆم و لە شوێنێکی دوورتر پێچ بکەمەوە و بگەڕێمەوە بۆ لای. ئۆتۆمبێلەکەم (هەر بارانیش دەباری) 100 – 150 مەترێك دوورتر ڕاگرت و دابەزیم و چوومە لای. وەك پەیکەر لەسەر ئەو شۆستەیە دانیشتبوو. سینیە گەورەکە لەسەر چۆکی و قەمسەلەکەی کردبووە چەتر و سەروسیمای بە تەواویی ون بوو. منیش دەستێکم بۆ شانی برد و کەمێکم ڕاتەکاند و بانگم کرد، هیچ وەڵامی نەبوو، دڵم خورپەی کرد. دوو سێ جاری دیکە بانگم کرد و ڕامتەکاند، ئەمجارە زۆر بەهێواشی کڵاوی قەمسەلەکەی لابرد و بە چاوی خەواڵووەوە بە کزی وەڵامی دامەوە: ((ها!)). من گوتم: (ئەوە چ دەکەی لێرە بەم شەوە و بەم بارانە؟). گوتی: ((نانەقەیسی دەفرۆشم)). لەسەر نانەقەیسیەکە پێنج هەزارییەك و دوو دانە هەزارییش هەبوو، کە بارانەکە تەڕی کردبوون و ڕەنگی پەمبەیی تێخی نانەقەیسیەکەیان گرتبوو. گوتم: (بەم شەوە بۆ ناچیتەوە؟ کوا کێ بەم وەختە نانەقەیسی دەکڕێ؟)… گوتم: (ماڵتان لە کوێیە؟)، گوتی: ((لە گۆیکەندە)). (ئێ باشە کوو دەچیەوە؟)، ((تەکسی دەگرم)). ئینجا گوتی: ((با کەمێکی دیکە ئیش بکەم، دەچمەوە. ئێمە کرێچین، کرێیەکەمان 300 هەزارە، دوو سەد و پەنجا هەزارمان خڕ کردیتەوە، پەنجا هەزاری ماوە… داکم گۆتی ئەگەر زیاتر ئیش بکەی، بایسکیلەکت لەبۆ دەکڕم {بەم قسانە ئاگر لە جەرگم بەربوو}…)). منیش ڕاستییەکەی پێم گوت: (ئەگەر ماڵت نزیك بوایە دەمبردیەوە). گوتی: ((نا، دوایێ بە تەکسی دەچمەوە)). گوتم: (دایك و باوکت ماون؟)، گوتی: ((ئا)). گوتم: (خوشك و برات هەن؟)، گوتی: ((ئا، چوار خوشك و سێ براین)). گوتم: (تۆ لە هەموویان گەورەتری؟)، گوتی: ((نا، من لە هەموویان بچووکترم)). منیش پاش ئەم گفتوگۆیە هیچی ترم نەگوت، پێنج هەزارییەکم خستە سەر سینییەکە و بەجێم هێشت، ئەویش یەکسەر، وەك پیاوێکی بە تەمەن گوتی: ((زۆر سوپاس، ڕەحمەت لە داك و بابت)).

بەختیار محەمەد

ناساندنی کتێب/ نیگەرانی کۆتایی نەهاتووی کوردەکانی عێراق.. ئەرسەلان حەسەن

پێش ٣٦ساڵ فڕۆکەکانی عێراق کیمیایان بەسەر شاری هەڵەبجەدا باراند. دەکرێت ئەم جینۆسایدە بەراوردبکرێت بەتاوانی فڕۆکەکانی نازی کەندەر لیژیۆن، کە لە نیسانی١٩٣٧ شاری باسکی گێرنیکای وێرانکرد. ڕۆژنامەنووس، بیاتریس دیلێز، بەمشێوەیە ئەم تراژیدیایە دەگێڕێتەوە.

بەرگی کتێبەکە

لە ساڵی ١٩٨٨، شەڕی ئێران و عێراق چووە هەشتەمین ساڵەوە. هەر دوو وڵات بەستییان لە بڕا. لەگەڵ ئەوەشدا، ساڵێک پێشتر و لەدوا کردەوەی دووژمنایەتیدا، سەدام کە خۆرئاوا و سۆڤیەتی بە سەنگەرێک لەبەرامبەر ئیسلامگەرایییان دەزانی و چەکییان بۆ ڕەوانە دەکرد، بەرپرسیاری “چارەسەر کردنی پرسی کوردستان”ی بە ئامۆزاکەی علی حەسەن ئەلمەجید، ناسراو بەعەلی کیمیایی سپارد. ئەلمەجید بەپێشێلکردنی یاسا نێودەوڵەتییەکان، بە تایبەت ڕێککەوتننامەی

ڕێگری و سزادانی تاوانی جینۆساید (١٩٤٨)، هەوڵیدەدا دانیشتوانی گوندە کوردنشینەکانی پارێزگای سلێمانی، هەولێر و دۆڵی جافایەتی بە گازی خەردەل تۆپ باران بکات.

بیاتریس دیلێز
ڕۆژنامەنووس بیاتریس لە کتێبەکەیدا، "جینۆسایدی لەبیرکراو، دەنگی تووڕەی گەلی کورد"، بە هۆی تووژینەوەیەکی مەیدانی تایبەت بە ڕاستییە بەڵگەدارەکان کە لەشایەتحاڵان و شەڕقانانی پێشمەرگە وەرگیراون و پاڵپشت بە ڕوانینی ڕەخنەییانە و نەخشەکان، باسی ئەم کارەساتانە دەکات.

مێژووی ئەرمینیا
بیاتریس دیلێز دەگێڕێتەوە چۆن ئەلمەجید ڕێدەدات "مهمات خاصە" لە هەڵەبجە و خورماڵ بەکاربهێنن. ناوچەیەکی دانیشتوان ٥٥ هەزار کەس، لەسەرەتادا بەشێک نەبوو لە "ناوچە قەدەغە کراوەکان"، کە لەچوارچێوەی کۆتا چارەسەرکردنی پرسی کورد و بە پێی بڕیاری ٤٠٠٨ی پەسندکراوی حوزەیرانی ساڵی١٩٨٧، دەبوو لەپێشەوە هەمووکێشە و گرفتەکانی ژیان تێیدا، چارەسەر کرابا.
ئەم بۆردوومانە ٥٠٠٠ قووربانی و ١٠ هەزار برینداری بە کردەوە بەدناوەکانی ئەنفال زیاد کرد. کردەوەیەکی وێرانکەر کە لەماوەیەکی کەمی زیاتر لە شەش مانگ بەکورتی ١٨٢ هەزار قووربانی لێکەوتەوە. بێگومان کوشتنەکە بەمەبەستی جینۆساید بووە. عێراقییەکان لاسایی تورکە لاوەکانی کۆمیتەی ئیتحاد و تەرەقی (CUP) ساڵی ١٩١٥یان کردەوە، بۆ لەناوبردنی ئەرمەنییەکانی دانیشتووی ئیمپراتۆری پێشووی عوسمانی.
پرۆتۆکۆلی ساڵی ١٩٢٥ی جنێف، بەکارهێنانی ئەم چەکە قەدەغە دەکات، عەلی حەسەن ئەلمەجید، لە ٢٦ی ئاداری ساڵی ١٩٨٧، لەبەردەم دەسەڵاتدارانی حزبی بەعس بەشانازییەوە دەڵێت: "تەنیا ڕۆژێک بەچەکی کیمیایی پەلاماری ئەوان (کوردەکان) نادەم، ١٥ ڕۆژ درێژە بە پەلامارادانیان دەدەم."
نە ئەمریکا، نە ڕووسیە، نە فەرەنسە و نە ڕێکخراوی نەتەوە

ڕێکگرتووەکان بە پێویستییان نەزانی گچکەترین دەنگی ناڕەزایی چ لە دەستپێکی کردەوەی ئەنفال، لە بەهاری ١٩٨٧ و چ بەدرێژایی فراوان بوونی کردەوەکە لە ساڵی دواتر هەڵبەن. دادگای تاوانی نێودەوڵەتی (ICC-CPI) نەیتوانی لەمبارەیەوە بڕیار بدات، چونکە تەنیا دەتوانێت بڕیار لەوتاوانانە بدات، کە دوای دامەزراندنی لە ساڵی ٢٠٠٢دا ڕوویانداوە.

بیاتریس دیلەیز، کچە کوردێکی ٢٥ ساڵەی سنوور ناوی کردووەتە پاڵەوانی چیرۆکەکەی، کە بەگەنجی قووربانی کیمیاباران بوە و بەتێکچوونی ژە دەنگییەکانی بەهۆی بۆنکردنی گازە کیمیاییەکان، کێشەی بەدروستی قسەکردنی بۆ دروست بووە. بەهۆی ئاسانکارییە وریاکانی، ئەم ژنە ڕۆژنامەنووسە دەمانباتە ناو خێزانی ئەم ژنە گەنجەوە. بە ئاڵوگۆڕکردنی بیروڕای هۆکارەکانی زەبر و زەنگی، ئەوشوینەی پێش دەستپێکی باسکردنی یادەوەریی خۆی و نزیکەکانی، وشەی “هەڵاتن”، “خۆشاردنەوە” و “خەبات” وەک سەربەند دووبارە دەکرێنەوە.

یادەوەرییەکی پڕ لەڕووداوی بەئازار، لەوە ترس، برسێتی، تێنەگەیشتن و نائومێدی بەیەکداچوون. ژیانێک کە بە هەمیشە داخی یادەوەری ئەم ڕووداوەیان پێوەیە، ئەو ڕۆژە مانگی ئابی ساڵی ١٩٨٨، کاتژمێر ٢٢، کاتێک یەکەم فڕۆکەی مێک ٢٣ی دەستکردی ڕووسیە لە ئاسمان دەرکەوت و گورزە کوشندەکەی هەڵڕشت و بۆنی سێو کە تایبەتمەندی بۆمبی کیمیاییە، گەیشتە خەڵکی گوندەکە.

خاتوونی تووێژەر، لەهاتووانە وتوێژی نێوان ڕزگار بووان و باسکردنی ڕووداوەکان تێکەڵاو و لە ئەیلوولی ساڵی ١٩٦٩، لەگەڵ خۆی دەمانباتە سووریە، دوورترین شوێنی باکووری وڵات. لەو سەردەمەدا، سەربازە عێراقییەکان ٣٩ کەس، ٢٥ مەسیحی و چواردە موسەڵمانیان کووشت. بە بیانوی کەمی کات و ترسی گەڕانەوەی سووپا، بە پەلە لاشەکانیان لەگۆڕێکی بەکۆمەڵ و بە بێ ڕەچاوکردنی نەریت بەخاکسپارد. ئەمەش بابەتێکی دیکە بوو کە دەیسەلمێنێت ڕقی حزبی بەعس دژی کوردەکانی خوازیاری مافەکانیان، گەر پێویستبکات، چاوەڕوانی شەڕی عێراق و ئێرانی نەدەکرد تا خۆی دەربخات.

داوی نەوت

بیاتریس دیلەیز، بیرمان دێنێتەوە ڕاگواستنی کوردەکان لەنێوان ساڵەکانی ١٩٦٩ تا ١٩٨٢، بەئامانجی بەعەرەبکردنی خاکەکەیان. بەتایبەت لە ساڵی ١٩٧٢، کاتێک حکومەتی بەعس درکی بەڕەهەندەکانی سامانی نەوتی شاراوە کرد لەژێر زەوی کەرکووک. پاشان، هەر بەڵێنێکی چارەسەرکردنی ئاشتیانەی پرسی کوردەکان و تایبەتمەندی

نەتەوەیی و کەلتوورییان ڕەتدەکرێتەوە، کە لە ساڵی ١٩٥٧، لە ٦٤٪ی دانیشتوانی ئەم ناوچەیە و دوای ٢٠ساڵ، تەنها لە ٣٧٪ی بوون.
نووسەر، لەڕوانگەی خۆیەوە ئاماژە بە بەشێکی دیکەی کارەساتەکە دەکات کە لە ساڵی ٢٠١٤ ڕووی داوە: کردەوەی جینۆسایدکردنی ئێزیدییەکان کە زۆربەیان لەشاخەکانی شەنگال دەژین و داعش بە لەدین هەڵگەڕاوەی دەزانین. بەرنامەی تیرۆریستەکان بەهۆی هێزی پێشمەرگەوە شکستی هێنا. دوای شەڕێکی سەخت، ئەندامانی هاوپەیمانان توانیان پیاوان لە لەناوچوون و ژنان لە کۆیلایەتی سیکسی ڕزگار بکەن. بە کورتی، ٦٤١٧ ژن و منداڵ لەیەکەم ڕۆژی پەلامارەکە ڕفێنران و نزیکەی ١٣٠٠ ئێزیدی کووژران.
سنوور، لەگوێگرتن لەقسەکانی بیاتریس دیلێز فێری زۆر شت بوو کە باسی مێژووی ئێزیدییەکانی بۆ دەکرد. ئەو لە هەرێمی کوردستانی ئاڤێز، دەخوازێت وەک هەر ژنێکی گەنج سەربەخۆ بژی.

- دغدغە های بی پایان کردهای عراق- جان میشل مورل
orientxxi.info

کورتە چیرۆک\ خەون.. نووسینی: ئامانج شێروانی

سەر لە بەیانی زوو قەپێنگەکەی هەڵداوە و دەرگای پەڕتووکفرۆشییەکەی کردەوە. هێمای (کراوەیە)کەی خستە سەر دەرگاکە و گڵۆپەکانی داگیرساند و چوو لەسەر کورسییەکەی خۆی دانیشت. سەیرێکی دەوروبەری خۆی کرد، و هەمان ئەو پەڕتووکانەی بینی کە دوێنێ بینیبووی، کە هەمان ئەو پەڕتووکانەش بوون کە دوو ڕۆژ پێش ئێستا و حەفتەیەک پێشتر و بگرە چەند مانگێکیشە لەسەر تاقەکان دانرابوون، تەنها تۆزی سەر پەڕتووکەکان گۆڕابوون. چەندین ڕۆژە دێت و دەرگایەکە دەخاتە سەر پشت، کەچی بە ئێوارەکەی وەکوو خۆی، بە گیرفانی خاڵییەوە دەچێتەوە ماڵەوە.
کەشوهەوا خۆش بووە، بەهار سەرەدیقانەیتی لەگەڵ زستانە، تیشکەتاویش وەکوو خەنجەر پەنجەرەی پەڕتووکفرۆشییەکەی دەبڕێت و

لەسەر چاوەکانی گۆران چە بوویتەوە، ئەویش لە تاوان چاوەکانی خۆی نوقاندبوون. یەکێک هاتە ژوورەوە و دوو دانە پەڕتووکی کڕیی، دوو سێ خولەک تێپەڕ نەبوو گەنجێکی باڵابەرز هاتە ژوورەوە و داوای (مێژووی ئەدەبی کوردی)ی دکتۆر مارف خەزنەداری کرد و مستێک پارەی لە چنگی گۆران نا. دایکێکیش، کە منداڵێکی پارچۆڵەی لە دەست بوو، هاتە ژوورەوە و یەک دوو پەڕتووکی زانستیی کڕیی، چوو لە لایەک دانیشت و دەستی کرد بە خوێندنەوەیان. دوو سێ هەرزەکاریش هاتنە ژوورەوە و دەوری پەڕتووکەکانی نیچەیان دا و کەوتنە تاوتوێکردنی بیردۆزەکانی.
ئەو ڕۆژە ڕۆژێکی سەیر بوو، هەر کڕیارێک دەچووە دەرەوە، دوو کڕیاری تری بەدوای خۆی دەهێنایە ژوورەوە. گۆران نەیدەزانی چی دەگوزەرێت، تەنێ ئەوەندە هێندەی یەک دوو مانگی ڕابردوو پەڕتووکانی فرۆشتووە. ئای، ئەوە ڕۆڵەی کوردە دەستی کردووە بە خوێندنەوە! ئای، ئەوە کوردە گوێی لە حاجی قادر گرتووە و ((بە شیر و خامە وڵاتەکەی پایەدار دەکات!))
گۆران سەیرێکی دەوروبەری خۆی کرد، تاقەکان نیوەیان خاڵی ببوون، لە دڵی خۆیدا گوتی: (بەیانی هەر زوو هەڵدەستم و ئەو تاقانە دووبارە پڕ دەکەمەوە). دەی گەلێک خۆش بوو، کەوتە بیرکردنەوە: (دوو سەد لە کرێی دوکانە، پەنجای لە ماڵە، هەر چ نەبێ حەفتەکی پێ بەڕێی دەکەین، ئەو چار سەدەی دەشمێنێتەوە دەدەمەوە کاکلی خانی).
ئۆخەیەکی کرد و بە یەکەمین جار دوای دوو مانگان زەردەخەنە هاتە سەر لێوانی.
پیرەمێردێک هاتە ژوورەوە، و ئاماژەی بە پەڕتووکێک کرد کە لە تاقەی هەرە بەرزی پەرتووکخانەکە بوو، گۆران قاندرمەکەی هێنا و پلیکانە دوای پلیکانە بەسەر کەوت. لە تاقەی سێیەمین چاوی بە پەڕتووکی (مرۆڤ و دەوروبەر) کەوت، بزەی هاتێ و بیری کەوتەوە کە ئەوە یەکەمین شاکاری مەسعوود محەمەد بوو کە خوێندبوویەوە. کە گەیشتە تاقەی چوارەمین (زیندەخەو)ی فەتاح ئەمیریی بینی، ئای ئەوە کوردە وەکوو ئازاد و مەلیی متووی خوێندنەوە نە!
کاتێک کە گەیشتە سەری سەرەوە، سەیرێکی خوارەوەی کرد و چیتر پیرەمێردەکەی نەبینی، قاندرمەکەی ژێر پێشی هوردە هوردە بزر دەبوو، زەری نەبرد بەخێشی شەپەی هاتە و بەربووەوە. چاوەکانی کردەوە، خۆی قیت کردەوە و لەسەر کورسییەکەی دانیشتەوە، سەیرێکی تاقەکانی کرد، هەمووی تژی بوون لە پەڕتووک، ڕووی خۆی وەرگێڕا و سەیرێکی ئاوێنەکەی بەردەمی خۆی کرد، جگە لە ((عەکسی قەمەری ناو حەوزێکی لیخن))، هیچی تری نەبینی.

1- تاقە: ڕەف، تاقەكان: ڕەفەكان

(بەشــــی دووەمــــــی) مشتێ لە ئازارەكانی پریاسكەكە.. كەنعان مدحەت

وەک هەر خانەنشینێکی بەر بانکی هەرێم
دوانزە مانگە،
چاو لە ئاسمانم بۆ
خستنە تاقی بەزەیی خوا و
هەناردن□ ب□ ناو کراوەكانی (گوایە)
بەڵکو قنگەچاوێ بە کوردن□ ک□شیا بگێڕێ
نەبا ئەو دوودڵییە و کزە ئیمانەی پێ
ئەوەندەی تر تیاچێ و
قەت قەت
بەیەک نەگەینەوە!

لەسەر داوای هاوسێکەی سەرەوە
دادوەری ڕێ لە خۆ تێکدەری چاو لە خەڵاتی با ب□ نۆیل
وەک مەکینە تەراشی دیجیتاڵ
سەر و ڕیش و
بڕۆ و برژانگی پیر و جاحێڵی تاشین
خۆشمان بە هۆی نوقڵانە و دەمچەوریی
سەروسەکوتی تێکشکاو و باری دەروونی،
بە زەوی سڕاومان…
پێ سەیر نەبو و
ناشبێ !!

ئێستا،
ئەو دەستکەوتەی لە شێوەی هەڵم

لوول لوول
لوولکراو هەڵکشا
وەک کێڵگەی جوتکراو و ئامادە
کاوێژە یادی خەلەی پار.. .. .. ئەکا

ئەمەیە وژە وژ و دەنگی درۆنی هاوسێ
نەشتکوژێ،
سوورە ماچێکی هەر پێیە
بۆ ڕووشانی حەیا و
ژێرخانی هەنوکە و سبە

کوانووی سڕ و ساردی گەوزاو، لە ناو خۆڵەمێشا..
تۆی لە ناو ناڕەزایەتی و قەرز و
کورتهێنانی کێشا..
لەو زار گرتن و زار هەڵدانەت چی
وا قفڵ دراوی،
بە درێژایی زنجیرە تەنکەری ئاودیوکراو
مارس هەڵدەی فریات نەکەون
بە براوەیی هەڵسیتەوە
تۆز کراوەتە گژ کورسی و
ئاو بە ژێر پێت..
لە خۆ هەڵخڵەفان و چا لە دوای چا هەڵدان
چیتر هەڵناکڕێنرێ

ئەوەی پینەوپەڕۆی دەکەی
هەر پلیکانێ و
دوند و
کچێنی شاخ نییە
ئەوە یەکەکانی بوون و
کەسایەتی، ڕانە گوێ ڕای□□ک□یە!

نە پایز و
نەش زستانە
تەرزە بارینی ناتەباش
میوانی ئێستاو لەمە و دوای بێ جارانە

گلەییم لە تەق و پۆق و سروود.. بە هیچ زانە
لەوانەی لە مەرگ و

ماڵئاوایی بە هەڵە تێگەیشتوون
وا نەی،
بەرە ئەرێنییەکەی
لە ڕا پسکان..
بەتاڵ دەکەنەوە

ئەی تاکەی کێڵگەی قەرەبوو نەکراو
وێنەی هەور بکێشێ
هەور،
لە هەڵم و شێ..
بپاڕێتەوە
ئابرووی وشکایی بپۆشرێ؟

بێلا جەی دارک بچووکترین نووسەری جیهان.. رەزا شوان

کچۆڵەی روخسارشیرینی بەریتانی (بێلا جەی دارک)ی تەمەن پێنج ساڵان، بچووکترین نووسەری ساڵی (٢٠٢٣) یە لە هەموو جیهاندا، کە ناوی لە ژمارەی پێوانەیی فەرمی جیهانی "گینس" تۆماراکراوە. بێلا جەی دارک لە رۆژی (٤/ یۆلیۆ/٢٠١٦) لە شاری (وێیمۆس) لە ویلایەتی دۆرست، لە ئینگلتەرا لەدایک بووە. بێلا دوو ریکۆردی پێوانەیی جیهانی گینسی بەدەستهینا. یەکەم ریکۆردی لە تەمەنی پێنج ساڵیدا، لە ساڵی (٢٠٢٣) دا، وەک بچووکترین نووسەری کتێب بۆ منداڵان لە جیهاندا. دووەم ریکۆردی لە تەمەنی شەش ساڵیدا، لە کۆتایی ساڵی (٢٠٢٣) دا، بەدەستیهێنا، وەک بچووکترین نووسەری زنجیرە کتێب بۆ منداڵان لە جیهاندا ناوی تۆمارکرا.

دایکی بێلا ناوی (چێڵسی سیم) ە و تەمەنی (٢٨) ساڵە، شێفێکی پیشەگەریی چێشتخانەیەکە. باوکی ناوی (مابڵز دارکز) ە و تەمەنی (٣١) ساڵە، کرێکارێکی گەچە.
هەموو شتێک لەو کاتەوە دەستیپێکرد، کە لە رۆژێکی ساڵی

(٢٠٢٠)، بێلا جەی دارک چوو بۆ لای دایک و باوکی و بەم قسەیەی سەرسامیانی کرد، کە وتی:
“بڕیارم داوە کتێبێک بنووسم”. دایک و باوکی پێیانوابوو ئەوە (یەکێکە لەو شتە بێ بنەمایانەی کە منداڵان دەیانڵێن).
بەڵام ئەم خەون و بڕیارەی بێلا جەی دارک، بوو بە راستی و هێنایەدی. توانی تەنها لە ماوەی پێنج رۆژدا، چیرۆکێکی جوان و مەبەستدار بنووسێت. چیرۆکەکەشی لەژێر ناوی (پشیلە ونبووەکە) یە. پاڵەوانی چیرۆکەکەی پشیلەیەکی بچووکە.
پشیلە بچکۆلەکە، سەرەکێشی دەکات و شەوێک بە گوزەرکردن بە شارەکەدا، بەبێ پرس و رەزامەندیی دایک و باوکی، بە تەنیا لەماڵەکەیان دووردەکەوێتەوە، ون دەبێت. دوای ئەوەی چەند بەسەرهاتێکی ناخۆشی بەسەردا هات، بە زەحمەتی گەڕایەوە بۆ ماڵەوە. بۆیە پەشیمان دەبێتەوە و داوای لێبووردن لە دایک و باوکی دەکات، کە گوێی بە ئامۆژگارییەکانیان نەدا، کە نابێت بە تەنیا لە ماڵ دووربکەوێتەوە، پشیلە بچکۆلەکە لە بەسەرهاتەکانی ئەو شەوەی، وانەیەکی گرنگ فێربوو. بێلا جەی دارکی پێنج ساڵان وتی:"بیرۆکەی ئەم چیرۆکەم، لە یەکێک لە وێنەکێشانەکانمەوە بۆ هات". شایەنی باسیشە هەموو وێنەکانی کتێبەکەی خۆی وێنەیانی کێشاوە، تەنیا دوا وێنەی خوشکە لەخۆ گەورەترەکەی (لاسی مای) بۆی کێشاوە. پەیامەکەی بێلا بۆ منداڵان ئەرێنییە. ئەوەیە کە نابێت منداڵان بەبێ پرسی دایک و باوکیان، بە تەنیا لەماڵ بچنە دەرەوە و دووربکەونەوە. بە تایبەتیش لە شەوانی تاریکدا.
بێلا جەی دارک دەڵێت:"ویستم ببمە نووسەر، هۆگری وێنەکێشان و نووسینم".
بە وتەی چەلسی دایکی بێلا:"بێلا هەمیشە خەیاڵێکی فراوان گەورەی هەبووە، لە تەمەنی سێ ساڵییەوە، کە فێری خوێندنەوە و نووسین بوو، کورتە چیرۆکی نووسیوە. بۆیە ئەوەندە سەرسوڕهێنەر نەبوو بەلامانەوە، کاتێک کە بێلا وتی بڕیارە کتێبێک بنووسم". وتیشی:" ئەو گەشەسەندووی ئەرێنییەکانی خەڵکییە، تەنهاش حەزی لە خوێندنەوە و وێنەکێشانە. بەراستی شانازیی پێوە دەکەم، پێموانەبوو بگاتە ئەم ئاستە. دەمەوێت ئەو دانپێدانانە بەدەستبهێنێت کە شایەنیەتی“.
هەر بە قسەی دایک و باوکی، بێلا سووربوو لەسەر زیاتر خوێندنەوە و گەڕان، بە هێنانەدیی خواستە ئەدەبییەکانی.

کتێبەکەی بەلا جەی دارک (پشیلە ونبووەکە) لە پێشا هەر چیرۆکەکی نووسراوی پاکنووسی چاپنەکراو بوو. تا رۆژێکی ساڵی رابردوو، بەلا لەگەڵ دایک و باوکیدا، چوون پێشانگایەکی کتێب بۆ پشتگیریی خێزانەکان لە شارەکەیاندا. بەلا کتێبە بچووکە وێنەیەکێشراوکەی (پشیلە ونبووکە) ی لەگەڵ خۆیدا هێنابوو. کە لەوێدا چاوی بە کتێبە چاپکراوە نمایشکراوەکان کەوت، لێرەوە گرنگی چاپکردنی کتێب خەیاڵی بەلای سەرقاڵکرد. پەیوەندیی بە بەرپرسەکی دەزگایەکی چاپ و بڵاوکردنەوە کرد و کتێبەکەی پێشاندا و وتی: "ئەمە کتێبی منە". بەرپرسی دەزگاکەی چاپکردن و بڵاوکردنەوەکە پێیوت: ئەمە زۆر جوانە". قسەیان لەسەری کرد. بەرپرسەکە بڕیاری چاپکردن و بڵاوکردنەوەی کتێبەکەی بەلای دا. ئەمە ئەو شوێنە بوو، کە هەموو شتێک لەوێوە پێشکەوت".

کتێبی (پشیلە ونبووەکە) لە نووسین و وێنەکێشانی بەلا جەی دارک، لە لایەن دەزگای چاپ و بڵاوکراوەی (گینگەر فاری پریس)ەوە، لە (٣١/ یانواری/٢٠٢٢) چاپکرا و بڵاوکرایەوە. هەر لە سەرەتاوە زیاتر لە هەزار دانەی لێفرۆشرا. لەو کاتەوە زیاتر لە دوو هەزار دانەی لێفرۆشراوە. ئەمەش بووە هۆی ئەوەی، کە بەلا جەی دارکی تەمەن پێنج ساڵان، وەک بچووکترین نووسەی لە جیهاندا، نازناوی بڕوانامەی ریکۆردی جیهانی (گینس)ی پێبدرێت. چونکە لەگەڵ پێوەرەکانی نازناوەکەدا دەگونجێت.

لە ئیمەیڵێکی گینس وۆرڵد ریکۆردەوە، کە وەڵامی داواکەی بەلا جەی دارکیان داوەتەوە و بە دایکیان ناردبوو. ئەم دەقەی تێدا هاتووە:" بە خۆشحاڵییەوە پێتانی رادەگەیەنین، کە داواکارییەکەت، بە بچووکترین کەس، بە بڵاوکردنەوەی کتێبیک (مێ) سەرکەوتووبوو، ئێستا بەلا خاوەنی نازناوی ریکۆردی جیهانی گینسە".

پێورەکانی شایستەیی ئەم نازناوە پێوانەییە جیهانییە گینس:

پێویستە کتێبە لە لایەن دەزگایەکی چاپ و بڵاوکردنەوەیەکی فەرمییەوە چاپ بکرێت. بە لایەنی کەمەوە هەزار دانەی لە چاپ بکرێت و بفرۆشرێت. بەلا جەی دارک، بە هەموو پێوەرە پێویستییەکانی گینس گەیشت. لەوانەش کتێبەکەی لە لایەن دەزگایەکی چاپ و بڵاوکردنەوەوە چاپکرا و بڵاوکرایەوە و لە ماوەیەکی کەمیشدا زیاتر لە هەزار دانەی لێفرۆشراو، تا ئێستا زیاتر لە دوو هەزاری لێفرۆشراوە. تەمەنەکەشی گونجاوە. بەلا جەی دارک بە فەرمی، وەک

بچووکترین نووسەری کتێب و بڵاوکردنەوەی و فرۆشتنی ژمارەی کتێب لە جیهاندا، لەلایەن گینسەوە پشتراست کرایەوە، کە بێلای جەی دارکی پێنج ساڵان، بە راستی بچووکترین نووسەری (مێ) یە لە ساڵی (٢٠٢٣) دا، لە هەموو جیهاندا، بۆیە ناویان لە تۆماری ریکۆردی جیهانی گینسدا تۆمارکرد و بڕوانامەیان پێی دا.

بێلا جەی دارک، ئیلهامی لە هەندێک لە کتێبە دڵخوازەکانییەوە وەرگرتووە. هەر وەکو ئ□م چ□ن کتێبانە ئیلهامی پێبەخشین، هیواداریشە کە منداڵانی نووسەری کە، ئیلهام لە چیرۆکەکەی (پشیلە ونبووەکە) وەربگرن.

ئامۆژگاریشی بۆ نووسەرانی ئاوتخواز ئەوەیە:"چیرۆک بنووسن کە لە ئێوەو□ ب□□ت".

بێلا دەربارەی پشیلە ونبووەکە، دەڵێت:"تا ئێستا ئەمە باشترین کتێبە. دەمەوێت هەمووان بیکڕن. زۆر شانازی بە خۆم و بە هەموو نووسەرانی دیکەوە دەکەم".

بێلا کاتێک کە نانووسێت، چێژ لە خوێندنەوە و لە وێنەکێشان و لە مەلەکردن و لە یاریکردنی رۆڵی (مامۆستا) و لە هەندێک لە یارییە ئەلیکترۆنییەکان وەردەگرێت.

کتێبی دووەمی بێلا دارک، لەژێر ناوی" ئاهەنگی بەفرینی جەژنی لەدایکبوون" ە.

ئەم کتێبەی دەربارەی تاقیکردنەوەیەکێتی، لە ئاهەنگێکی جەژنی لەدایکبوون. کە چۆن هاوڕێتی لە هەموو شتەکانی تر گرنگترە. ئەم کتێبەشی لە ساڵی (٢٠٢٢) هەر لە لایەن دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی (گینگەر فاری پریس) ەوە، چاپکرا و بڵاوکرایەوە، تا ئێستا زیاتر لە دوو هەزار دانەی لێ فرۆشراوە. بە واتا مەرجەکانی گینسی هێنایەدی. بەمەش بێلا دارک، بوو بە بچووکترین نووسەری زنجیرە کتێب بۆ منداڵان لە جیهاندا. ریکۆردی دووەمی جیهانی گینسی لە (٢٠٢٣) دا بەدەستهێنا.

ئەم دوو کتێبەی بێلا جەی دارک بۆ کرین، نرخی هەر یەکەیان، بە (٧،٥) دۆلارە. لە (واتەرستۆن) و لە (ئەمازن) دا، لەبەردەستدان.

بێلا جەی دارک، کتێبی سێیەمێشی لەژێر ناوی (هەڵبژێرە) دا نووسیوە، بەڵام تا ئێستا چاپ نەکراوە و بڵاونەبۆتەوە.

لە نووسینی داهاتوومان، بچووکترین نووسەرانی کچ و کوڕی ئەمساڵ

(٢٠٢٤) تان پێدەناسێنین. کە ناویان بە فەرمی لە ریکۆردی پێوانەیی جیهانیدا گینس تۆمارکراون.
(*) بۆ ئەم نووسینە، سوودم لە چەند سایتێکی ئینگلیزی وەرگرتووە.

ڕەزا شوان
دوبەی: ٢٠٢٤

دوو چەپک لەو شیعرانەی باسی تۆ دەکەن.. ستیڤان شەمزینی

چەپکی یەکەم

بی تۆیی شمشاڵێکی غەمگینە
بۆ من ناژەنرێت
بێ تۆیی پەیژەیەکی پێڵاینە
پێیدا دەچمە خوارەوە بۆ ناو گۆڕ
بێ تۆیی کابووسێکە
سوار سەری خەونە شیرینەکانم دەبێ
بێ تۆیی تابووتێکی زەردهەڵگەڕاوە
لاوکە سەوزەکانمی تێدا رادەکشێ
بێ تۆیی زریانێکی شێتەڵۆکەیە
لەگەڵ یەئس کۆمدەکاتەوە
بێ تۆیی منداڵێکی چەتوونە
بەرد دەگرێتە پەنجەرەی شیعرم
ئای لە بێ تۆیی

شاعیرەکانی هاوڕێم
هەریەکەیان
گۆرانی بە شتێک دەچڕن
یەکێکیان

فرمێسکی روومەتی نیشتمان دەسڕێت
یەکێکی تر سروشت دەلاوێنێتەوە
یەکێکی تریش
لایلایە بۆ ئازارەکانی دەکات
هاوڕێیەکی تر
دیوانەکەی کردۆتە دەغیلەیەکی گەورە
هاوڕێیەکی تریشم
لە کۆڵانەکانی نوستالیژیا نایەتە دەرەوە
هاوڕێیەکی دووریشم
شیعری گرینۆک بۆ تەنیایی دەنووسێت
یەکێکی زۆر نزیکیش
شیعری کردۆتە تۆڕی ماسی گرتن
راوەژنی پێدەکات
ئەوەی لەم گەڕەولاژەدا
لە کەسیان ناچێت، منم
چون تەنها سەرقاڵی
نووسینەوەی تۆم و هیچی تر
نازانم شاعیرم یان نا؟

چاوی عەشقت
هەنگوینی پێدا دێتە خوار
دڵ□ پێک بەسە
بۆ ئەوەی شیرینم بکات
لێوی عەشقت
جۆگەی شەرابی لێ هەڵدەقوڵێ
دڵ□ پێک بەسە
بۆ سەرخۆش بوونم
هەیوانی عەشقت جەنجاڵ و قەر□ باڵغە
پڕ پڕە لە تابلۆی رۆندکەکانی من
لەشی عەشقت
تەزووی شادیی پێدا تێد□ پەڕێ
یەک ماچ بەسە
بۆ هەڵوەرینی برینەکانم
دەستەکانی عەشقی تۆ باخچەیەکن
زەردەخەنەیەک بەسە

بۆ رسکانی هەستی یاسەمینیم
هەنووکە تێدەگەیت عەشقی تۆ
ئاگرێکی جاویدانییە
پریشکێک بەسە
بۆ داگیرسانی ئەبەدیی من؟

سەمفۆنیای عەشقێکی ناکام.. ستار ئەحمەد

زامەکانی گەڵای عومرم
لەگوڵدانی مەزرای دڵما
بەسەر هێشووی بەهای ژینا
بارانی خوێن دەبارێنن
لەگەڵ چرکەساتی عەشقا
ساتێك دەبنە پەیامی مەرگ
بۆتاوێکیش مێژووی بوونت دەنووسنەوە
ئەو ساتانەی رێمان بۆ قوڵپەی کانیاوو
سەمفۆنیای رووبارەکان دەکردەوە
تۆ بۆ وەرینی پرچی گوڵ
هەڵواسینی بەژنی سێوو
کوژرانی چڵێك دەگریای
بۆ ناسینی کەناریەك
چەندین تەلبەندت دەشکان
ئێستا لەپاڵ خەرمانی ژانی حەسرەتا
بۆ بادەیەك خوێنی خۆت و
هەڵواسینی ترێی رازێك
پەنجەرەی خۆزگە ئەدوێنی
رووپۆشی باخچەیەکی بێوەژنو
تارای رەزێکی قەیرە هەڵئەدەیتەوە
نەلەگەڵ نسێی رەهابووندا

نە لەوێستگەی عیشقا دەژی
دەمێك دەبی بە جێگەی خوێن
تاوێك وەك رەهێڵەی باران
بنارەكان دەشۆیتەوە
ئەستێرەیەك دەكەیتە نیگای رامانو
گەواڵەیەك دەكەیتە بەر
دوامدەكەوی وەكو نەگبەتی رۆژگارو
چوون تارمایی خەمو سێبەر
تۆ كسپەی ژانێكی تاڵو
كۆرپەی حەزێكی بێنەوای
هێلانەت پەیقی شرینو
ئاسمانت پەڵەی رەنگینە
شیعر نەبێ
لە هەناوی گوڵا دەمری
لوتكەیەك نابێتە ماڵت
نیشتمانێك باوەشت بۆ ناكاتەوە
بەسەر هەر دێكێكا دەڕۆیت
مینێك لەڕێت چێنراوە
باوەش لەهەر دارێك ئەدەیت
سێدارەیەك لەبەژنی جوانت ئاڵاوە
گەڵایەك مێژووت دەسڕێتەوە
چۆڵێك زامەكانت دائەگیرسێنێ
جگە لە سووتووی ئازارێك
بەروارێ جێناهێڵیتو
مێژوویەك بۆ تەم نانووسی
تۆ برینی عومری مەزرای
تۆ وڵاتی خاكو گوڵ بووی
لەگەڵا بەهارو ئەوینا
هەر زوو دزرای

ستار ئەحمەد